

Teorie a metodika výchovy:

Určeno pro: SZ7BP_TEV1, SZ2BP_Pd21, VY3DC_TMVY, OP3BK_PTMV, SC4BK_TMV

Anotace předmětu:

Teorie a metodika výchovy je specifickým předmětem pedagogiky, který je zaměřen na vytváření základů výchovných kompetencí edukátora. Kromě toho je disponován k vytváření a posilování integračních vazeb mezi všemi profesními kompetencemi edukátora. Výchovou přitom rozumíme systém pomoci edukantovi v procesech jeho personalizace, socializace a enkulturace, vytváření a realizaci příležitostí jeho optimálního rozvoje, který směřuje k aktivní, samostatné, tvořivé, humánní a demokratické životní orientaci.

Tématické okruhy ke zkoušce z Teorie a metodiky výchovy:

1. Teorie a metodika výchovy – pojetí předmětu. Výchovné působení školy
2. Výchova k hodnotám a hodnotová orientace dětí a mládeže
3. Situační pojetí výchovy – model fází utváření lidské povahy
4. Adaptace na sociální prostředí. Socializace a interakční učení
5. Mravní výchova dětí školního věku
6. Výchovné činnosti třídního učitele a sebereflexe učitelova výchovného působení
7. Autorita v edukačních souvislostech
8. Kázeň a ukázněnost jako společenské a pedagogické jevy
9. Dramatická výchova ve školní a mimoškolní činnosti a edukativní význam hry a zážitku
10. Poruchy chování žáků a jejich náprava
11. Agrese a šikana jako výchovné problémy
12. Krása a umění jako prostředky výchovy
13. Tělesná kultura a tělesná výchova – součásti výchovy ke zdravému životnímu stylu
14. Utváření klimatu ve školní třídě a výchovné skupině
15. Profesionálně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření
16. Rodina jako výchovný činitel
17. Vývoj vztahů mezi školou, rodinou a veřejností. Kooperace v edukačních vztazích mezi učitelem a rodiči žáků
18. Výchovné otázky v alternativním školství
19. Projekt Zdravá škola. Škola podporující zdraví
20. Dítě ve sféře vlivů společenského prostředí. Škola jako součást sociálního prostředí
21. Koncepte environmentální výchovy. Výchova pro 21. století

Stěžejní pojmy – „pojmové mapy“ – k tematickým okruhům ke zkoušce z Teorie a metodiky výchovy:

- ad 1)** role učitele, kompetence učitele, koncepce teorie a metodiky výchovy: rovina filozoficko-axiologická, osobnostně-procesuální, bezprostředně realizační; výchovné působení výuky, humanizující tendence, kurikulární reforma, rámcový vzdělávací program, kompetence žáka
- ad 2)** hodnota, hodnotová orientace, rozdělení hodnot, výchova k hodnotám, krize společnosti
- ad 3)** výchovná situace, druhy situací, situační pojetí výchovy, fáze situačního pojetí výchovy, zvyky, rysy, jáství, osobnost
- ad 4)** adaptace; sociální adaptace – adjustace; maladaptace; teorie adaptace; symptomy maladjustace; maladaptivní strategie; prevence a zvládání maladaptace; socializace osobnosti, interakce, sociální učení, interakční učení, sociální kompetence, sociální inteligence
- ad 5)** mravní výchova, mravní vývoj; cíl, obsah, proces mravní výchovy, metody mravní výchovy; prosociálnost, výchova k prosociálnosti, projekt Etická výchova
- ad 6)** výchovná diagnóza, anamnéza, prognóza, úkoly třídního učitele, proces sebereflexe, vnitřní dialog, fáze sebereflexe, učitelův deník

- ad 7)** autorita, autorita a sociální role, autorita formální a neformální, autorita školy, autorita učitele, partnerský vztah učitele a žáka, svoboda a řád, odpovědnost
- ad 8)** sociálně-filozofické souvislosti kázně a svobody, anomie, liberalismus, postmodernismus, kázeň, druhy kázně, individuální a sociální funkce kázně, příčiny neukázněného chování žáků; základní podmínky, prostředky a metody výchovy ke školní ukázněnosti
- ad 9)** dramatická výchova, cíle dramatické výchovy, empatie, tvořivost, hra v dramatické výchově, simulace, alterace, charakterizace; iluze reality, zprostředkovaná a prožívaná skutečnost, funkce her, pedagogika zážitku, hra a její výchovné aspekty
- ad 10)** chování problémové, chování poruchové, poruchy chování, hodnocení chování, inkusivní vzdělávání, dispozice k poruše chování, rizikové přístupy k edukaci žáků s poruchovým chováním, perspektivní přístupy k edukaci žáků s poruchovým chováním
- ad 11)** agrese, šikana, druhy šikany, diagnostické znaky šikany, vývojové stupně šikanování, řešení šikany, prevence šikany
- ad 12)** krása, estetik, estetická výchova, cíle estetické výchovy, umění, funkce umění, prostředky estetické výchovy, formy estetické výchovy
- ad 13)** tělesná kultura, tělesná výchova, sport, pohybová rekreace, úkoly tělesné výchovy, funkce tělesné výchovy, prostředky a organizační formy tělesné výchovy, pohybový režim žáků, zdravotně orientovaná zdatnost
- ad 14)** klima, školní klima, typy školního klimatu, znaky pozitivního školního klimatu, školní parlament, třídní samospráva, skryté kurikulum
- ad 15)** práce, profesně pracovní způsobilost, druhy práce, profesionální orientace, etapy profesionální orientace, osobní předpoklady, kariérové poradenství, pracovní adaptabilita
- ad 16)** rodina, rodina v postindustriální společnosti, feministické hnutí, funkce rodiny, znaky funkční rodiny, čtyři pásma funkčnosti rodiny, postavení rodiny mezi výchovnými činiteli, standardy rodinné výchovy dětí školního věku, komponenty rodinného prostředí žáků
- ad 17)** kooperace, kooperace jako nápomoc, kooperace jako vzájemnost, kooperace jako partnerství, základní modely spolupráce školy s rodinou, školní kapitál, strategie reprodukce, strategie mobilizace, šest typů rodinného zázemí, interpersonální rovnováha, interpersonální valorizace, kooperační dovednosti učitele
- ad 18)** alternativní škola a vzdělávání, otevřené vyučování, komunitní škola, Škola podporující zdraví, Vzdělávací program Začít spolu, Čtením a psaním ke kritickému myšlení, Integrovaná tematická výuka, Program Dokážu to?, individuální a domácí vzdělávání, e-learning, kooperativní vyučování, projektové vyučování
- ad 19)** zdraví, holistické a interakční pojetí zdraví, podpora zdraví, Projekt Škola podporující zdraví, partnerský vztah učitele a žáka, výchova ke zdravému životnímu stylu, komunitní projekty, kompetence dospělého člověka k podpoře zdraví
- ad 20)** sociální prostředí, škola jako sociální instituce, funkce školy, rovnost a nerovnost v přístupu ke vzdělávání
- ad 21)** ekologická/enviromentální výchova, ekologické/enviromentální vzdělávání, výchova pro udržitelný rozvoj, ekologické myšlení, eticko-axiologický aspekt v ekologické výchově, hodnotový přístup, ekologická výchova jako průřezové téma

Vysvětlení pojmů:

1. **Skripta, učebnice, knihy** – věcný rejstřík

2. **Slovníky:**

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995.

Durozoi, G., Roussel, A., Filozofický slovník. Praha: Ewa Edition, 1994.

Hartl, P., Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Budka, 1994.

Klimeš, L., Slovník cizích slov. Praha: SPN, 1998.

Kolektiv, Filozofický slovník. Olomouc: FIN, 1995.

3. www.ceskaskola.cz, slovník

4. **Další typy publikací**, obsahující slovníčky pojmů:

Průcha, J., Moderní pedagogika. Portál: Praha, 1997.

Cangelosi, J. S., Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 1994.

Literatura:

Doporučená literatura ke zkoušce z předmětu **Teorie a metodika výchovy:**

- Bendl, S. Školní kázeň. Metody a strategie.** Praha: ISV, 2001, 267 s. ISBN80-85866-80-3.
- Bendl, S. Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele.** Praha: Triton, 2005, 298 s. ISBN 80-7254-624-4.
- Bůžek, A., Michalík J. Informatorium (nejen) o právech dítěte.** Olomouc: UP, 2000. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.
- Cangelosi, J. S. Strategie řízení třídy.** Praha: Portál, 1994, 289 s. ISBN 80-7178-083-9.
- Čáp, J. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy.** Praha: ISV, 1996, 302 s. ISBN 80-85 866-15-3.
- Horká, H. Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století.** Brno: MU, 2005, 158 s. ISBN 80-210-3750-4.
- Horká, H. Teorie a metodika ekologické výchovy.** Brno: Paido, 1996, . ISBN 80-85931-33-8.
- Horká, H. Výchova pro 21. století.** Brno: Paido, 2000, 127s. ISBN80-85931-85-0.
- Karnsová, M. Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem.** Praha: Portál, 1995, 151 s. ISBN 80-7178-032-7.
- Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách.** Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
- Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk, prostředí, výchova.** Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- Kučerová, S. Obecné základy mravní výchovy.** Brno: MU, 1993. ISBN 80-210-0183-6.
- Kučerová, S. Obecné základy estetické výchovy.** Brno: MU, 1993. ISBN 80-210-0220-4.
- Kučerová, S. Obecné základy mravní výchovy.** Brno: MU, 1993. ISBN 80-210-0183-6.
- Kučerová, S. Obecné základy estetické výchovy.** Brno: MU, 1993. ISBN 80-210-0220-4.
- Kučerová, S. Člověk, Hodnoty, Výchova.** Prešov: Grafotlač, 1996. 231 s. ISBN 80-85668-34-3.
- Kyriacou, Ch. Klíčové dovednosti učitele.** Praha: Portál, 1996, 155 s. ISBN 80-7178-022-7.
- Langová, M., Vacínová, M. Jak se to chováš?** Praha: Empatie, 1994. 84 s. ISBN 80-901618-5-5.
- Maňák, J. Profesionální praktika z pedagogiky.** Brno: MU, 1992, 131 s. ISBN 80-210-0471-1.
- Pelikán, J. Výchova jako teoretický problém.** Ostrava: Amosium, 1995. 234 s. ISBN 80-85498-27-8.
- Pelikán, J. Pomáhat být.** Praha: Karolinum, 2002, 159 s. ISSN 0567-8307.
- Podlahová, L. První kroky učitele .** Praha: Triton, 2004, 223 s. ISBN 80-7254-474-8.
- Prokopová, A. O (ne)mocné výchově.** Brno: MU, 1993. ISBN 80-210-0760-5.
- Průcha, J. Alternativní školy.** Praha: Portál, 1996. ISBN80-7178-072-3.
- Průcha, J. Moderní pedagogika.** Praha: Portál, 1997. 495 s. ISBN 80-7178-170-3.
- Průcha, J. Přehled pedagogiky.** Praha: Portál, 2000, 265 s. ISBN 80-7178-399-4.
- Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi.** Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- Spousta, V. Krása, umění a výchova.** Brno: MU, 1995. 130 s. ISBN 80-210-1196-3.
- Střelec, S. a kol. Kapitoly z rodinné výchovy.** Praha: Fortuna, 1992. 157 s. ISBN 80-85298-84-8.
- Střelec, S. et al. Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.** Brno: Paido, 1998. 189 s. ISBN 80-85931-61-3.
- Střelec, S. (ed.) Studie z teorie a metodiky výchovy I.** Brno: MSD, 2004, 155 s.

ISBN 80-86633-21-7.

Střelec, S. (ed.) Studie z teorie a metodiky výchovy II. Brno, MSD, 2005.

Svobodová, J., Jůva, V. Alternativní školy. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-19-2.

Svobodová, J. Zdravá škola včera a dnes. Brno: Paido, 1998. 47 s.

ISBN 80-85931-53-2.

Šimoník, O. Začínající učitel. Brno: MU, 1994. 95 s. ISBN 80-210-0944-6.

Švec, V. Klíčové dovednosti ve vyučování a výcviku. Brno: MU, 1998, 178 s.

ISBN 80-210-1937-9.

Tomášek, F. Pedagogika. Praha: Křesťanská akademie, 1994. 350 s.

ISBN 80-901294-0-4.

Vacek, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech.

Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-148-1.

Další tituly budou průběžně doplňovány na přednáškách a v seminářích.